

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 ได้ส่งผลให้ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมต่างๆ ได้รับผลกระทบจนต้องชะลอการผลิตและปิดกิจการไปเป็นจำนวนมาก ทำให้ประชาชนเกิดภาวะว่างงาน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่หลังไหลมาจากภาคเกษตรกรรมต้องถูกเลิกจ้างและกลับสู่ชนบทและท้องถิ่นของตนเองมากขึ้นแต่การประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมมีปัจจัยการผลิตที่จำกัด เช่น ที่ดิน ทำให้สังคมชนบทได้รับผลกระทบมากยิ่งขึ้น จากปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นทำให้ประชากรในชนบทต้องพยายามหารายได้เพิ่มนอกเหนือไปจากรายได้ที่ได้มาจากการขายผลผลิต เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว โดยการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นต้องเริ่มที่ชุมชนในภาคเกษตรกรรม เนื่องจากเป็นภาคเศรษฐกิจพื้นฐานที่สำคัญของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุล มีคุณภาพ ยั่งยืนด้วยการเสริมสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง โดยมองภาพรวมอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่จะรักษาไว้ ซึ่งการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยอย่างมีคุณภาพและมีความมีเสถียรภาพ เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากและการสร้างความเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจโลก ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจได้ กระทรวงมหาดไทยจึงได้มอบหมายแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบท โดยมีโครงการที่รองรับและปฏิบัติ เช่น กิจกรรมรวมกลุ่มอาชีพ การจัดลานชุมชนและตลาดนัดชุมชน การพัฒนาเครือข่ายร้านชุมชน การสนับสนุนให้มีการดำเนินงานในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเศรษฐกิจพึ่งตนเอง เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

นโยบายของรัฐบาลในการสร้างเศรษฐกิจของชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อ การสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนด้วยการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ สร้างจุดเด่นของสินค้าและทำให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งใน

ระดับชุมชน ระดับประเทศ และตลาดต่างประเทศ อีกทั้งยังทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชน ทำให้คนมีรายได้ และนำไปสู่เป้าหมายของการกินดีอยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นกลยุทธ์ที่จะพัฒนาประเทศโดยใช้หมู่บ้านและชุมชนเป็นหน่วยพัฒนา โดยรัฐบาลได้มีการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กันไปด้วย ทำให้คนในชุมชนได้ใช้พลังงาน (Energy) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และความปรารถนา (Desire) ผลิตเป็นสินค้าและบริการออกจำหน่าย โดยรัฐบาลจะเข้ามาช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชน การส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนในการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจชุมชนจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่ก็ยังคงประสบปัญหาในด้านของการพัฒนาให้ธุรกิจชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เนื่องจากมีข้อจำกัดต่างๆ ดังนี้

1. สินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากธุรกิจชุมชนยังไม่สามารถเข้าถึงตลาดใหญ่ๆ ได้ เนื่องจากผู้ประกอบการขาดความรู้ ขาดข้อมูลข่าวสารทางการตลาด ตลอดจนไม่มีประสบการณ์ในการขยายช่องทางการจัดจำหน่าย
2. สินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากชุมชนมีคู่แข่งที่เป็นสินค้าที่มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิต รวมไปถึงสินค้าที่มีตราสินค้า (Brand Name) จากต่างประเทศ
3. ผู้ประกอบการขาดข้อมูลทางการตลาด รวมถึงไม่มีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์
4. ผู้ประกอบการไม่มีความรู้ในการใช้เทคนิคการผลิตเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ
5. ผู้ประกอบการขาดความรู้ในด้านการจัดการองค์กรของตน รวมถึงการขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง
6. ผู้ประกอบการขาดเงินทุนที่ใช้ในการผลิต รวมถึงไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนได้

ดังนั้นการสร้างเศรษฐกิจในชุมชนให้มีความเข้มแข็งนั้นต้องเริ่มจากการรวมกลุ่มอาชีพของคนในชุมชนในระดับรากหญ้า เช่น ในระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เป็นต้น อำเภอป่าซางก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของเศรษฐกิจชุมชนที่มีศักยภาพในการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของอำเภอคือ ผ้าฝ้ายทอมือ ซึ่งอำเภอป่าซางจัดได้ว่าเป็นแหล่งการผลิตผ้าฝ้ายทอมือและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดลำพูน เป็นแห่งการผลิตผ้าฝ้ายทอมือที่มีคุณภาพ มีการรักษาลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์ในด้านการอนุรักษ์ลวดลายผ้าที่ทอด้วยมือ ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ประชากรส่วนใหญ่ในอำเภอป่าซางได้รับการสืบทอดอาชีพและความรู้เรื่องการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษ นอกจากจะมีฝีมือทางด้านทอผ้าแล้วยังมีความคิดสร้างสรรค์ในการนำผ้าฝ้ายที่ทอด้วยมือมาทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้อย่างสวยงาม มีความหลากหลายและมี

เอกลักษณ์เฉพาะตัวจนทำให้กลุ่มหมู่บ้านต่างๆ ในอำเภอป่าซางได้รับรางวัลหมู่บ้านอุตสาหกรรมดีเด่นประจำปี 2542 จากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม แหล่งผลิตผ้าฝ้ายที่สำคัญอยู่ในชุมชนใหญ่ๆ ของตำบลแม่แรง เช่น บ้านดอนหลวง บ้านหนองเงือก บ้านแม่แรง และบ้านสันกอดู่ โดยกลุ่มทอผ้าฝ้ายที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ คือ กลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านดอนหลวงซึ่งบ้านดอนหลวงเป็นหมู่บ้านตัวอย่างที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวดีเด่นในปี 2542 ในประเภทผ้าฝ้าย (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2542) และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนให้มีการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมบ้านดอนหลวงขึ้นเพื่อเป็นแกนนำในการรวมกลุ่มชมรมเครือข่ายผ้าฝ้ายทอมืออำเภอป่าซาง จึงทำให้กลุ่มทอผ้าบ้านดอนหลวงเป็นที่ศึกษาดูงานของกลุ่มแม่บ้านทั้งในเขตอำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ และมีรายได้ต่อดังนี้

ตารางที่ 1.1 แสดงรายได้ต่อปีของศูนย์หัตถกรรมบ้านดอนหลวง

ปี พ.ศ.	รวมรายได้ (บาท)
2543	20,780
2544	38,570
2545	106,930
2546	118,644
2547	125,480

ที่มา : ศูนย์หัตถกรรมบ้านดอนหลวง (จากการสำรวจ)

ทั้งนี้เพราะบ้านดอนหลวงมีชื่อเสียงในเรื่องเอกลักษณ์ของการทอผ้าและวิถีชีวิตของชุมชน ก็มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าฝ้ายสตรีในหมู่บ้านได้ตั้งสมภูมิปัญญาด้านแทบทุกหลังคาเรือน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 โดยการประสานงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าซาง นอกจากนั้นภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนยังได้มีการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ การอบรมการย้อมสีผ้า การอบรมการปรับทัศนคติ การออกแบบผลิตภัณฑ์ และมีการส่งเสริมให้มีการนำเอารูมปัญญาท้องถิ่นมาใช้ควบคู่ไปกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์สิ่งทอ รวมทั้งการสนับสนุนการผลิตสินค้าชุมชนของรัฐบาลตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์มี

ส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขยายตัวของกลุ่ม รวมทั้งการขยายการผลิตและการจำหน่าย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ของประชาชนในหมู่บ้านจนทำให้หมู่บ้านคอนหลง เป็นชุมชนที่เข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ การส่งเสริมจากภาครัฐช่วยให้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจาก ฝ้ายฝายทอมือของบ้านคอนหลงมีคุณภาพได้มาตรฐานและเป็นการขยายตลาดผลิตภัณฑ์ทั้ง ภายในประเทศและต่างประเทศด้วย และเป็นการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนของอำเภอป่าซาง และ เศรษฐกิจของจังหวัดลำพูนด้วย

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ จึงมุ่งทำการศึกษาพฤติกรรมการซื้อขายและปัจจัยที่มีผลต่อการ ตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากฝ้ายฝายทอมือ ของหมู่บ้านอุตสาหกรรมบ้านคอนหลง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ที่มีจำหน่ายจากร้านค้าต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เพื่อศึกษาว่าปัจจัยใด ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากฝ้ายฝายทอมือของผู้บริโภค ตลอดจนการศึกษา พฤติกรรมการซื้อขาย รูปแบบ และลักษณะการซื้อขายของผู้บริโภคว่าเป็นอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ จะได้เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการฝ้ายฝายทอมือและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายฝายทอมือและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการวางแผนการผลิต การตลาด การกำหนดขอบเขตในการคัดเลือก รูปแบบผลิตภัณฑ์และการปรับปรุงธุรกิจให้มีประสิทธิภาพและมีความสอดคล้องกับความต้องการ ของผู้ซื้อ ซึ่งจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากฝ้ายฝายทอมือได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจาก ผู้บริโภค

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการซื้อและการบริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปจากฝ้ายฝายทอมือของ หมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวบ้านคอนหลง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากฝ้ายฝายทอมือ ของหมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวบ้านคอนหลง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- 3) เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจ และทัศนคติที่ผู้บริโภคมีต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปจากฝ้าย ฝายทอมือของหมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวบ้านคอนหลง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการซื้อ ความต้องการของผู้ซื้อ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อ ความพึงพอใจและทัศนคติที่ผู้บริโภคมีต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือของหมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตผู้ประกอบการ ชุมชน หน่วยงานของภาครัฐตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งได้

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมการซื้อและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือของหมู่บ้านอุตสาหกรรมบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ตลอดจนความพึงพอใจ ทัศนคติที่ผู้ซื้อที่มีต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือและแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ทั้งข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการออกแบบสอบถามลูกค้าที่มาซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือของหมู่บ้านอุตสาหกรรมบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวน 300 ราย ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาจากภาคเหนือ และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาจากภาคอื่นๆ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือจากร้านค้าขนาดใหญ่ที่มีทั้งกิจกรรมการผลิต การแปรรูปและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือ และเป็นร้านที่ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวน 10 ร้าน คือ 1. ศูนย์รวมผลิตภัณฑ์เครื่องใช้หัตถกรรมบ้านดอนหลวง 2. ร้านอาคมผ้าฝ้าย (นายอาคม ปาระมี) 3. ร้านจันทร์ดี ผ้าฝ้าย (นางจันทร์ดี สุขสุด) 4. ร้านบุญเมือง ผ้าฝ้าย (นางบุญเมือง คำปิ่น) 5. ร้านบ้านสาม ก. (นางบัวเพชร ชัดสงคราม) 6. ร้านไทยเจริญ 7. ร้านวนิดาผ้าฝ้าย 8. ร้านสมพรผ้าฝ้าย 9. ร้านทอฝืนผ้าฝ้าย 10. ร้านวิมลผ้าฝ้าย

โดยมีช่วงเวลาในการศึกษาคือ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549- 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ทำการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลซึ่งใช้ทั้งแบบสอบถามในลักษณะปลายปิด และปลายเปิด

1.5 นิยามศัพท์

ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือ หมายถึงผลิตภัณฑ์ทุกชนิดที่มีการนำผ้าฝ้ายทอมือที่ผ่านขั้นตอนการทอเป็นผืนแล้วมาทำการแปรรูปสินค้าโดยผ่านการนำมาตัดเย็บหรือตกแต่งให้อยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น เสื้อผ้า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าม่าน ผ้าคลุมเตียง ผ้าคลุมโต๊ะ ปลอกหมอน กระเป๋า ที่ใส่ซองจดหมาย กล่องกระดาษทิชชู ซองใส่โทรศัพท์มือถือ หมวก รองเท้า เป็นต้น

ร้านค้าขนาดใหญ่ หมายถึงร้านค้าที่มีทั้งกิจกรรมการผลิต การแปรรูป และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือ ทั้งขายปลีกและขายส่งโดยเลือกมา 10 ร้านค้า คือ

1. ศูนย์รวมผลิตภัณฑ์เครื่องใช้หัตถกรรมบ้านคอนหลวง
2. ร้านอาคมผ้าฝ้าย (นายอาคม ปาระมี)
3. ร้านจันทร์ดี ผ้าฝ้าย (นางจันทร์ดี สุขสุด)
4. ร้านบุญเมือง ผ้าฝ้าย (นางบุญเมือง คำปิ่น)
5. ร้านบ้านสาม ก. (นางบัวเพชร ชัดสงคราม)
6. ร้านไทยเจริญ
7. ร้านวนิดาผ้าฝ้าย
8. ร้านสมพรผ้าฝ้าย
9. ร้านทอฝันผ้าฝ้าย
10. ร้านวิมลผ้าฝ้าย

ผู้ซื้อ/ผู้บริโภค/ลูกค้า หมายถึงผู้ที่เข้ามาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือของร้านค้าที่กำหนด ซึ่งจะเลือกลูกค้าที่ซื้อสินค้าไปแล้ว แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มลูกค้าที่มาจากภาคเหนือ และกลุ่มลูกค้าที่มาจากภาคอื่นๆ

ผู้ผลิตรายอื่น หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มคนอื่นๆ ที่มีการประกอบกิจกรรมการทอผ้าพื้นเมืองและจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือ ทั้งที่จดทะเบียนอย่างเป็นทางการหรือไม่มีการจดทะเบียน ซึ่งอาจเป็นการรวมกลุ่มในลักษณะของ กลุ่ม ชมรม สมาคม สหกรณ์ เป็นต้น